

УДК 340+341+342

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-34>

Володимир Анатолійович Устименко

*Національна академія наук України
Київ, Україна*

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України»
Київ, Україна*

Руслан Аятшахович Джабраїлов

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України»
Київ, Україна*

Тетяна Степанівна Гудіма

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України»
Київ, Україна*

Станіслав Вадимович Сєребряк

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України»
Київ, Україна*

ЛЕГІТИМАЦІЯ ЗАГРОЗ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРЯДКУ ЯК АНТАГОНІСТИЧНИЙ ВИМІР ПРАВОТВОРЕННЯ

Анотація. *Обґрунтовано, що конституційні вади проєкту нормативно-правового акта, які вчасно не було усунуто на етапі його розроблення, із прийняттям останнього набувають ознак загроз конституційному ладу держави, основоположним правам і свободам людини та громадянина. Наголошено на тому, що на відміну від загроз гібридного характеру, які мають прихований характер або маскуються під інші процеси в рамках правового поля, загрози, що виникають унаслідок свідомого ігнорування в правотворчій діяльності норм Конституції України, є очевидними та, як правило, їх виявлення й ідентифікація відбувається на відповідних стадіях законотворчого процесу. Встановлено, що застосування в правотворчій практиці ЄС підходів, заснованих «на наявності загрози» та на оцінці ризику, сприяє визначенню ступеня негативного впливу ризику та рівня його прийнятності за масштабами створюваних загроз. Із урахуванням вищенаведеного запропоновано впровадити в національну методологію нормопроектування комплекс*

техніко-юридичних прийомів, який використовується Європейською Комісією для оцінки впливу пропонованих законодавчих ініціатив на різні сфери суспільних відносин згідно із типологією чинників впливу, з урахуванням варіативності дії у разі виявлення ризиків та загроз на основі підходів, заснованих «на наявності загрози» та на оцінці ризику, а також у системному зв'язку із фундаментальними цінностями ЄС. Цілями сталого розвитку та актами міжнародного права із особливим акцентом на наскрізній функціональній ролі основоположних прав, що у підсумку сприятиме підвищенню якості законодавства та його відповідності Конституції України. Нагальна потреба в упровадженні вищепописаного комплексу техніко-юридичних прийомів продемонстрована на деяких прикладах із національної практики правотворчої діяльності.

Ключові слова: легітимація, загрози, правопорядок, правотворення, конституційний лад, антагоністичний вимір, фундаментальні цінності ЄС.

Volodymyr A. Ustymenko

*National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of National Academy of Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

Ruslan A. Dzhabrailov

*State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of National Academy of Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

Tetiana S. Hudima

*State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of National Academy of Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

Stanislav V. Sieriebriak

*State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of National Academy of Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

LEGITIMATION OF HAZARDS IN THE NATIONAL LEGAL ORDER AS AN ANTAGONISTIC DIMENSION OF LAW-MAKING

Abstract. *It is substantiated that constitutional flaws in a draft normative legal act, if not eliminated in time during its development stage, acquire the characteristics of hazards to the*

constitutional order of the state and to the fundamental rights and freedoms of individuals and citizens once the act is adopted. It is emphasized that, unlike hybrid hazards, which are concealed or disguised as other processes within the legal framework, hazards arising from the deliberate disregard of the Constitution of Ukraine during law-making are evident and, as a rule, are detected and identified at specific stages of the legislative process. It is established that the EU's law-making practice applies hazard-based and risk-based approaches, which allow for determining the degree of negative impact and the level of risk acceptability depending on the scale of the hazards posed. Based on this, it is proposed to introduce into the national law-making methodology a set of legal drafting methods used by the European Commission for impact assessment of proposed legislative initiatives on various spheres of public relations. This should be done in accordance with the typology of influencing factors, considering alternative actions in case of identified risks and hazards, applying both hazard-based and risk-based approaches, and aligning them with the EU's fundamental values, Sustainable Development Goals, and international legal instruments, with a special focus on the cross-cutting functional role of fundamental rights, which will ultimately contribute to improving the quality of legislation and ensuring its compliance with the Constitution of Ukraine. The urgent need to implement this set of legal drafting methods is demonstrated through selected examples from national law-making practice.

Keywords: *legitimation, hazards, legal order, law-making, constitutional order, antagonistic dimension, fundamental values of the EU.*

ВСТУП

Розвиток сучасного національного законодавства, орієнтованого на правові цінності Європейського Союзу (далі – ЄС), постає сенсоутворюючим мотивом правових реформ та змін у державній правовій політиці. У цьому зв'язку значної ваги набуває правотворча діяльність, яка має сприяти розробці та прийняттю нормативно-правових актів, узгоджених із правом ЄС.

Основу правотворчої діяльності закладає Конституція України як акт найвищої юридичної сили в національній правовій системі. Норми-засади, норми-принципи, норми-презумпції тощо [1, с. 167–168] утворюють систему запобіжників у виборі методів та засобів нормопроекування, ігнорування яких сигналізує про неконституційність нормативно-правового акта. Конституційні вади проекту нормативно-правового акта, які вчасно не було усунуто на етапі його розроблення, із прийняттям останнього набувають ознак загроз конституційному ладу держави, основоположним правам і свободам людини та громадянина. Відповідно євроінтеграційний прогрес стримуватиметься через невідповідність ухвалюваних нормативно-правових актів принципу верховенства права як одній із фундаментальних цінностей, на якій засновано ЄС, що знайшло вияв у ст. 2 Договору про ЄС як акті первинного права ЄС [2].

Саме вищенаведеним обумовлюється актуальність та своєчасність підготовки цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі тривалий час розглядаються питання ризиків у праві із виділенням певних класифікацій за ши-

роким спектром критеріїв. Досліджуючи специфіку управління ризиками у певних галузях права, авторами наголошується на значних масштабах ризиків у конституційному праві (В. В. Новіков [3, с. 37–38], В. В. Новіков та В. С. Боровікова [4, с. 31–33]), специфіці розуміння ризику в цивільному праві (М. М. Великанова [5]) тощо.

У працях зарубіжних учених предметно досліджуються різні аспекти прояву ризиків у різних сферах суспільних відносин, у тому числі, із акцентом на ризиках у регуляторній діяльності та, у більш широкому сенсі, у сфері публічного управління (J. Black та R. Baldwin [6], E. Fisher [7], Jeroen van der Heijden [8], A. Klinke [9] та ін.).

Найвний науковий доробок та емпірична база склали методологічну основу цього дослідження, закладаючи наукове підґрунтя для обґрунтування шляхів посилення спроможності держави своєчасно виявляти та усувати загрози, що виникають унаслідок свідомого ігнорування в правотворчій діяльності норм Конституції України.

Метою статті є обґрунтування науково-практичних підходів до впровадження в національну методологію нормопроектування комплексу техніко-юридичних прийомів, здатних забезпечити своєчасне виявлення й усунення загроз, що виникають унаслідок свідомого ігнорування в правотворчій діяльності норм Конституції України.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У процесі дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що дозволили забезпечити цілісне й послідовне обґрунтування техніко-юридичних підходів до вдосконалення національної моделі нормопроектування з урахуванням вимог Конституції України, права Європейського Союзу та міжнародно-правових зобов'язань України. Методологічна основа дослідження охоплює догматико-юридичний метод, який забезпечив ґрунтовний аналіз положень Конституції України, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Закону України «Про правотворчу діяльність», Регламенту Верховної Ради України, актів первинного права ЄС, інструментів «кращого регулювання», схвалених Європейською Комісією, Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року тощо. Застосування догматико-юридичного методу дало змогу виявити істотні вади на етапі розроблення проєктів нормативно-правових актів, що є свідченням порушення принципу верховенства права.

Системно-структурний метод було використано для розкриття внутрішньої узгодженості між різнорівневими правовими актами та встановлення зв'язку між техніко-юридичними інструментами, що застосовуються в практиці Європейської Комісії, з нормативною архітектурою національного правопорядку. Особливу увагу приділено типології чинників впливу, що представлена в інструментах «кращого регулювання» ЄС, із акцентом на системоутворюючій ролі механізму

оцінки впливу на суспільні відносини за категорією основоположних прав, що узгоджується із Цілями сталого розвитку (ціль 16 та підціль 16.3).

Порівняльно-правовий метод слугував інструментом для зіставлення національної правотворчої моделі з процедурними стандартами, розробленими в межах правової системи Європейського Союзу. Такий підхід дав змогу виявити прогалини та дисфункції національного механізму оцінки впливу, які гальмують інтеграцію європейських стандартів нормопроекування, зокрема щодо виявлення та усунення ризиків і загроз, пов'язаних із порушенням конституційних приписів.

Для демонстрації негативних наслідків, які виникають унаслідок ігнорування положень Конституції України в законопроектній роботі, застосовано кейс-метод. Проаналізовано низку законопроектів і законів, що стали джерелом правової невизначеності, порушення принципу незворотної дії нормативно-правових актів у часі або створили умови для імплементації норм, несумісних із міжнародно-правовими зобов'язаннями України. До прикладів включено також акти Кабінету Міністрів України, які порушують вимоги Регламенту КМУ та ст. 58 Конституції України.

Метод юридичної герменевтики сприяв з'ясуванню особливостей інтерпретації та застосування конституційно-правових норм у правотворчій діяльності та правотлумаченні, виявленню суперечностей у реалізації міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції. Формально-логічний метод дозволив з'ясувати роль та значення контрольних питань (*checklist*), які застосовуються в інструментах Європейської Комісії з оцінки впливу, наприкладі інструменту «кращого регулювання» № 29 «Фундаментальні права, включаючи сприяння рівності», із подальшим обґрунтуванням шляхів їх інтеграції в механізм національної правотворчої діяльності.

Емпіричну базу дослідження склали Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, рішення Конституційного Суду України, інструменти «кращого регулювання» Європейської Комісії (редакція липня 2023 року), Договір про ЄС, Договір про функціонування ЄС, Хартія основоположних прав ЄС, Цілі сталого розвитку на період до 2030 року, а також висновки Головного науково-експертного управління, Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, висновки НАПрН України, наукових установ НАН України. Усі ці матеріали було проаналізовано з метою посилення аргументації щодо впровадження авторських науково-практичних підходів, упровадження яких сприятиме своєчасному виявленню ризиків і загроз на ранніх стадіях нормопроектної діяльності.

Таким чином, застосована методологія дала змогу обґрунтувати потребу в упровадженні в національну практику нормопроекування комплексу техніко-юридичних прийомів, орієнтованих на випереджальне виявлення загроз та недопущення прийняття нормативно-правових актів, що суперечать Конституції України та міжнародним зобов'язанням держави.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

На відміну від загроз гібридного характеру, які за визначенням, наведеним у Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженій Указом Президента України від 27.09.2021 № 479/2021 [10], «мають прихований характер або маскуються під інші процеси в рамках правового поля», загрози, що виникають унаслідок свідомого ігнорування в правотворчій діяльності норм Конституції України, є очевидними та, як правило, їх виявлення та ідентифікація відбувається на відповідних стадіях законотворчого процесу. Досить часто на невідповідність Конституції України проекту закону звертається увага як внутрішніми структурними підрозділами Апарату Верховної Ради України, яким в обов'язковому порядку надаються законопроекти для підготовки висновку, а саме Головним науково-експертним управлінням, Головним юридичним управлінням (ч. 2 ст. 103 Регламенту Верховної Ради України), а також Національною академією наук України, яка залучається до проведення експертизи зареєстрованих законопроектів, які мають системний характер для окремих галузей законодавства, і необхідність наукового опрацювання яких при підготовці до першого читання встановив профільний комітет (ч. 3 ст. 103 Регламенту Верховної Ради України) [11].

Як засвідчує правотворча практика, конституційна несумісність не стає на заваді для обговорення та просування законопроекту через процедури, встановлені Регламентом Верховної Ради України. Непоодинокими є випадки, коли не беруться до уваги юридичні позиції Конституційного Суду України, викладені в рішеннях із тих питань, які мають логіко-змістовний зв'язок із предметом регулювання відповідного законопроекту.

Згідно з методичними рекомендаціями Європейської Комісії щодо підготовки проєктів правових актів, відомими під назвою набір інструментів «кращого регулювання» (видання за липень 2023 р.), передбачається, що підхід, заснований «на наявності загрози» має на меті усунення самої загрози без глибокої оцінки ризику (який вважається, що існує на основі загальних міркувань), тобто ймовірності зазнати шкідливого впливу. При цьому зазначений підхід не тотожний за обраними методами правового впливу на певну групу суспільних відносин підходу, заснованому на оцінці ризику. Останній має на меті контроль або обмеження впливу загрози шляхом здійснення управління ризиком, який, як визнається, несе в собі загрозу (інструмент «кращого регулювання» № 14 «Оцінка та управління ризиками») [12, с. 103].

Застосування підходів, заснованих «на наявності загрози» та на оцінці ризику, сприяє визначенню ступеня негативного впливу ризику та рівня його прийнятності за масштабами створюваних загроз. Техніка нормопроекування, на яку спираються відповідні служби Європейської Комісії під час розробки проєктів правових актів, передбачає необхідність вжиття заходів для виявлення найбільш істотних ризиків і загроз за типами впливу, які в систематизованому вигляді пред-

ставлено в розділі 4 інструменту «кращого регулювання» № 18 «Ідентифікація впливів».

Виділяється 36 різних типів впливу, зобов'язання щодо здійснення оцінки яких випливає з низки статей Договору про функціонування ЄС (статті 8–14). Ранжування впливів різних варіантів реалізації політики ЄС на певну сферу суспільних відносин здійснено таким чином, що чітко спостерігається зв'язок певного типу впливу з релевантними інструментами «кращого регулювання», із використанням яких має бути проведена аналітична робота, та Цілями сталого розвитку на період до 2030 року, досягненню яких мають сприяти законодавчі ініціативи.

Варіативність ризиків та загроз, які можуть завдати шкоди інтересам держави й суспільства, охоронюваним законом правам, свободам та інтересам людини і громадянина, правам та законним інтересам юридичних осіб, залежить від повноти відповідей на контрольні питання (*«key questions»*, *«checklist»*), які не є вичерпними. Послідовні відповіді на контрольні питання дають можливість розробнику проекту правового акта встановити наявність факторів, які формують систему ризиків та загроз із напрацюванням алгоритму подальших дій, що дозволяють оцінити ступінь можливого негативного впливу та засоби повного усунення загрози чи допущення її існування в безпечних контрольованих межах.

Важливо зауважити те, що деякі типи впливів мають наскрізний характер та за очікуваними ефектами можуть охоплювати питання, вирішення яких має відбуватись із використанням можливостей, що надаються різними інструментами «кращого регулювання». Водночас процес оцінки впливу в обов'язковому порядку має передбачати звітування про результати скринінгу законодавчої ініціативи з метою з'ясування ступеня врахування таких типів впливу як-то на малий та середній бізнес, конкурентоспроможність і основоположні права [12, с. 141].

Варто наголосити на тому, що основоположні права, які закріплені актами первинного права ЄС, насамперед, Хартією основоположних прав ЄС, а також низкою міжнародно-правових актів ООН та Ради Європи, складають основу для проведення аналітичної роботи з оцінки впливу пропонованих законодавчих ініціатив на стан правового регулювання певної групи суспільних відносин у тій мірі наскільки це сприятиме досягненню Цілей сталого розвитку, в особливості, цілі № 16 «Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях». Зазначена ціль згадується як одна з релевантних впливу на основоположні права, що у взаємозв'язку із підціллю 16.3 «Сприяти верховенству права на національному та міжнародному рівнях і забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх» [13] пояснює засадничу роль висновків, отриманих за підсумками проведеного аналізу, для визнання цілісності та повноти заходів із оцінки впливу запланованого правового регулювання.

У списку контрольних питань, відповіді на які мають свідчити про наявність чи відсутність ризиків і загроз основоположним правам, наводиться низка питань за різними розділами Хартії основоположних прав ЄС [14]. Зокрема, за розділом «Правосуддя» має бути встановлений очікуваний вплив та ступінь його узгодженості з наступними положеннями, а саме: право на ефективний засіб правового захисту, справедливий суд, презумпція невинуватості, принцип законності, недопустимість зворотної дії в часі норм права та неможливість бути притягнутим двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення [12, с. 151]. Додатково превентивний механізм оцінки впливу на суспільні відносини за категорією основоположних прав знаходить деталізацію в межах інструменту «кращого регулювання» №29 «Фундаментальні права, включаючи сприяння рівності» [12, с. 244–250].

Вже зараз можна стверджувати, що впровадження в національну практику правотворчої діяльності такої стадії нормопроєктування як-то оцінки впливу проєкту нормативно-правового акта, що декларовано Законом України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 [15], потребуватиме істотного вдосконалення самого підходу, який у тексті згаданого Закону не вирізняється деталізацією, а інструментальна база здійснення оцінки впливу із визначенням індикаторів, що мали б отримати вираз у формі контрольних питань («*key questions*», «*checklist*»), які корелюють із Цілями сталого розвитку, правом ЄС та актами міжнародного права, не отримала належного закріплення. Насправді, ст. 30 Закону України «Про правотворчу діяльність» містить відбиток сучасної практики розробки пояснювальної записки до законопроєкту, коли часто згадується одним реченням про відсутність впливу або можливий незначний вплив на суспільні відносини або, як у більшості випадків, взагалі відсутнє будь-яке застереження про конкретний тип очікуваного впливу. Оцінка впливу на основоположні права, що слід розглядати в контексті повноти дотримання та реалізації принципу верховенства права як основи національного правопорядку, згідно зі ст. 8 Конституції України [16], практично не здійснюється розробником законопроєкту, що додатково підкріплюється бездіяльністю комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання конституційного права, яким відповідно до постанови Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 29.08.2019 №19-ІХ [17] визнано Комітет з питань правової політики.

Саме із діяльністю комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання конституційного права, пов'язується здійснення моніторингу законопроєктів із метою виявлення неконституційних положень (статті 94, 118 Регламенту Верховної Ради України) [11]. Проте діяльність цього комітету здійснюється на засадах диспозитивності, що передбачає підготовку відповідного висновку або за власною ініціативою, або за зверненням головного комітету Верховної Ради України. Вказане залишає значний простір для дискреції

та вчинення дій на власний розсуд, що мало б отримати вияв у конструкції, наближеній до положень ч. 2 ст. 19 Конституції України, із закріпленням не права, а обов'язку проводити аналіз законопроектів на відповідність Конституції України. Чинна модель організації роботи комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання конституційного права, та його участі у законопроектній роботі, а також, якщо взяти до уваги факультативність висновків наукової та юридичної експертизи, із правом, а не обов'язком, головного комітету врахувати висловлені у висновках зауваження (ч. 5 ст. 103, ч. 2 ст. 117, ч. 6 ст. 118 Регламенту Верховної Ради України) сукупно формують передумови для імплементації в правову систему України неконституційних нормативно-правових актів.

Підхід, який використовується Європейською Комісією для оцінки впливу пропонуваного законодавчих ініціатив на різні сфери суспільних відносин згідно із типологією чинників впливу, з урахуванням варіативності дій у разі виявлення ризиків та загроз, а також у системному зв'язку із фундаментальними цінностями ЄС, Цілями сталого розвитку та актами міжнародного права із особливим акцентом на наскрізній функціональній ролі основоположних прав, має бути покладений у сучасну методологію нормопроекування, що сприятиме підвищенню якості законодавства та його відповідності Конституції України.

Нагальна потреба в упровадженні вищеописаного підходу може бути продемонстрована на деяких прикладах із національної практики правотворчої діяльності:

1. Упровадження моделі правового регулювання, яка унеможлиблює або забезпечує часткову реалізацію приписів Конституції України через невиконання або неналежне виконання вповноваженими органами державної влади позитивних або негативних обов'язків, закріплених прямо чи імпліцитно, щодо впорядкування суспільних відносин на засадах закону, породжуючи явище правової дійсності, яке в конституційно-правовій доктрині термінологічно позначається як «законодавче упушення» (*«legislative omission»*). Не зупиняючись у межах цього дослідження на ґрунтовному аналізі теоретичних та практичних аспектів законодавчого упушення, що виконано авторами в іншій науковій роботі, вбачається за доцільне лише наголосити на тому, що значні загрози для національного правопорядку, згідно із поширеною класифікацією законодавчих упушень, створюють саме «абсолютні» законодавчі упушення, коли суб'єкти правотворчої діяльності не встановлюють правове регулювання, яке мало б бути впроваджено [18, с. 16].

Як переконує практика діяльності Конституційного Суду Португалії, «абсолютні» законодавчі упушення є результатом не лише невиконання позитивних обов'язків, а й негативних, а саме не здійснювати правотворчу діяльність у спосіб, що матиме наслідком неможливість реалізації конституційно-правових положень. Зокрема, одним із прикладів виникнення законодавчого упушення Конституційним

Судом Португалії визнається скасування законів, які призначені для реалізації конституційних норм, без упровадження правового регулювання, що забезпечує конкретний конституційний припис [18, с. 45].

У національній правотворчій практиці можна виділити декілька прикладів, коли дії Парламенту України створили ситуацію, за якої внаслідок скасування низки законів України правове регулювання певних груп суспільних відносин наразі є відсутнім, що вступає в протиріччя з нормами Конституції України.

Зокрема, не зважаючи на п. 36 ч. 1 ст. 85 Конституції України, згідно з яким до повноважень Верховної Ради України належить затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності, було скасовано Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» від 07.07.1999 [19].

Водночас Конституційний Суд України досить обережно та стримано оцінює факти, які можуть свідчити про наявність законодавчого упущення. Зокрема, Ухвала від 01.10.2024 № 6-уп/2024 про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів розділу I, абзацу другого підпункту 1 пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»» (далі – Ухвала № 6-уп/2024) засвідчила неготовність Суду визнавати випадки відсутності правового регулювання, впровадження якого передбачено Конституцією України, як прояв законодавчого упущення.

Зазначене слідує з положення, наведеного в абз. 6 пп. 4.2 п. 4 Ухвали № 6-уп/2024, про те, що «не є таким законодавчим упущенням та не може бути перевірено на відповідність Конституції України (конституційність) відсутність затвердженого законодавцем переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації. Зазначене вказує лише на те, що законодавець не реалізував свого конституційного повноваження, визначеного пунктом 36 частини першої статті 85 Конституції України.» [20].

Іншим прикладом порушення системних зв'язків актів чинного законодавства з Конституцією України, що посилює правову невизначеність у суспільстві, є скасування Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 внаслідок прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» від 09.07.2022 № 2389-IX (далі – Закон № 2389-IX). Із прийняттям Закону № 2389-IX було скасовано низку й інших законів України, якими відповідно до Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» було впроваджено спеціальний режим господарювання на те-

риторіях декількох областей, а також внесено зміни до Господарського кодексу України, внаслідок яких втратила чинність ст. 415 «Особливості здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку» [21].

Як свідчать документи, пов'язані з роботою над законопроектом № 5323 від 01.04.2021 (далі – законопроект № 5323), згодом прийнятим як Закон № 2389-IX, суб'єктом права на законодавчу ініціативу, яким виступив Кабінет Міністрів України, як і головним комітетом, а саме Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування не було взято до уваги чіткі приписи Конституції України. Зокрема, п. 8 ч. 2 ст. 92 Конституції України містить норму про те, що виключно законами України встановлюється порядок утворення й функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального.

На вказаний істотний недолік законопроекту № 5323 звертало увагу в своєму висновку Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України (№ 07/2–2022/109675 від 07.07.2022). У пункті 2 висновку було наголошено на такому: «Відтак законопроектом передбачається ліквідувати, прийняті на виконання конституційних приписів, законодавчі норми, що визначають загальні засади створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон.» [22].

Не меншої уваги заслуговують процедурні порушення, допущені під здійснення роботи із доопрацювання законопроекту № 5323, які полягають у доповненні тексту цього законопроекту положеннями про скасування Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» та інших законів, а також ст. 415 Господарського кодексу України вже на етапі підготовки до другого читання, що у підсумку призвело до розширення сфери правового регулювання, передбаченої законопроектом. Обраний підхід до доопрацювання законопроекту № 5323 не відповідає ч. 1 ст. 116 Регламенту Верховної Ради України, згідно з якою пропозиції й поправки до законопроекту, який готується до другого читання повинні відповідати предмету правового регулювання законопроекту.

На цьому зроблено наголос у п. 1 висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України. У цьому ж пункті висновку констатовано, що стосовно цих положень не проводилася наукова експертиза, яка згідно з ч. 2 ст. 103 Регламенту Верховної Ради України є обов'язковим елементом законодавчої процедури при підготовці законопроекту до першого читання (абз. 6) [22].

Частота виникнення в правовій системі законодавчих упущень лише збільшується, про що може свідчити найбільш резонансне рішення щодо декодифікації господарського законодавства шляхом скасування Господарського кодексу України, що передбачене п. 3 ст. 17 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний

період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 №4196-IX (далі – Закон №4196-IX). Разом із скасуванням Кодексу, яким по суті встановлені правові застави захисту прав суб'єктів господарювання, що слід розуміти в ширшому контексті в логіко-юридичному зв'язку із ч. 4 ст. 13 Конституції України, якою проголошується, що держава забезпечує *захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання*, соціальну спрямованість економіки, Законом №4196-IX встановлюється заборона на реалізацію й інших норм Конституції України в частині правового регулювання діяльності підприємств, у тому числі державних і комунальних. Зокрема, встановлюються вимоги щодо припинення існуючих підприємств протягом перехідного періоду (ст. 14) із одночасним позбавленням держави, територіальних громад, фізичних та юридичних осіб права на заснування підприємств (ст. 13) [23].

Упровадження на нормативному рівні зазначених обмежень та заборон не корелює із конституційно-правовими нормами, якими неодноразово згадується термін «підприємство», а саме у статтях 37, 46, 78, 86, 103, 120, 142, 143.

Не зважаючи на те, що Комітет Верховної Ради України з питань правової політики було вказано у картці законопроекту №6013 (згодом було прийнято як Закон №4196-IX), висновок цього Комітету серед документів, пов'язаних із роботою над законопроектом №6013, не представлено [24].

Вищенаведені та інші недоліки законопроекту №6013 піддавалися обґрунтованій критиці із закликом до приведення положень цього законопроекту до Конституції України, про що промовисто свідчать висновки Головного науково-експертного управління та Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, Національної академії правових наук України, Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», що містяться в відкритому доступі на вебсторінці законопроекту №6013.

Втім із прийняттям Закону №4196-IX неконституційні положення на даний час стали частиною національної правової системи.

2. Некоректна імплементація в національну правову систему норм міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України, які згідно зі ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України та пріоритетне застосування яких, у випадках виявлення колізій із національним законодавством, закріплено Законом України «Про міжнародні договори України».

Насамперед зазначена практика виконання міжнародних договорів набуває загрозливих масштабів, особливо, коли створюються передумови уповільнення євроінтеграційних процесів через порушення умов Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС) [25].

Привертають увагу виявлені випадки відступу від положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та додатків до неї, що є невід'ємною її частиною, які можна віднести до категорій засадничих та секторальних положень.

Засадничими положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначається сама логіка формування системи взаємовідносин між Договірними сторонами в економічній та інших сферах спільного інтересу.

У зв'язку з цим тривожним сигналом можна визнати прийняття Верховною Радою України проєкту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (назва у другому читанні – «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» та з метою удосконалення окремих положень податкового законодавства») (реєстр. № 13157 від 07.04.2025) (далі – законопроект № 13157) [26].

Зважаючи на предмет правового регулювання законопроекту № 13157, очікувано привернули увагу та, відповідно, отримали критичну оцінку з боку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України положення п. 2 розділу 2 «Прикінцеві та перехідні положення», якими передбачається внесення змін до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» шляхом доповнення новою ст. 1¹, якою встановлюються ставки вивізного (експортного) мита (у відсотках митної вартості товару) на такі види олійних культур:

соєві боби, подрібнені або не подрібнене – 10%;

насіння ріпаку або кользи, подрібнене або неподрібнене – 10%.

У висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України (07/2–2025/162536 від 15.07.2025) зазначається, що пропонувані зміни до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» суперечать ст. 31 «Вивізне (експортне) мито» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, згідно з якою Сторони не повинні запроваджувати або зберігати в силі будь-які мита, податки або будь-які інші заходи еквівалентної дії, що накладаються на вивезення товарів або запроваджуються у зв'язку з вивезенням товарів на іншу територію (п. 1). Як застерігається в п. 2 ст. 31 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, існуючі мита або заходи еквівалентної дії, які застосовуються в Україні, як зазначено в Додатку І-С до цієї Угоди, повинні поступово анулюватися протягом перехідного періоду відповідно до Графіку, включеного до Додатку І-С до цієї Угоди [25].

Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України також привертається увага до Графіку, що міститься в Додатку І-С до Угоди, згідно з яким ставки вивізного мита на насіння ріпаку на восьмий, дев'ятий та десятий роки з року набрання чинності становлять відповідно 1,8, 0,9 та 0,0 митної вартості

товару. При цьому соєві боби не згадуються в цьому Графіку, оскільки Україною, як наголошується у висновку, на них не вводилося вивізне мито (п. 1 висновку).

Невиконаною слід визнати законодавчу процедуру, встановлену пп. 2 п. 4 постанови Верховної Ради України «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» від 29.07.2022 № 2483-IX, а саме закріплено вимогу про те, що комітети Верховної Ради України, крім Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу, під час підготовки до розгляду в другому та наступних читаннях законопроектів, у текстах яких було виявлено положення, пов'язані з адаптацією законодавства України до положень права Європейського Союзу (*acquis EC*), виконанням міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, мають направляти ці законопроекти для проведення додаткової експертизи щодо їх відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу до Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу та до Кабінету Міністрів України [27]. Вказане також отримало відображення у п. 2 висновку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України.

Слід додатково підкреслити, що підготовка законопроекту № 13157 до другого читання відбулася в порядку, що суперечить ч. 1 ст. 116 Регламенту Верховної Ради України, оскільки пропозиції й поправки до законопроекту не узгоджуються із предметом його правового регулювання, зокрема, у частині внесення змін до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур». Відповідні положення законопроекту № 13157 не були предметом наукової експертизи з боку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України в першому читанні через їх відсутність у тексті законопроекту № 13157, а також у зв'язку із указаним не отримали належної оцінки з боку Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу. У цьому дозволяють переконатися наявні висновки серед документів, пов'язаних із роботою над законопроектом № 13157.

Втім усупереч допущеним порушенням Регламенту Верховної Ради України, постанови Верховної Ради України «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції», не зважаючи на застереження з боку Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, законопроект № 13157 за підсумками голосування, яке відбулося 16 липня 2025 року, було прийнято.

Іншим випадком відхилень від норм Угоди про асоціацію між Україною та ЄС можна визнати неналежну імплементацію в національне законодавство положень секторального законодавства ЄС.

Насамперед про це свідчить Рішення № 1/2025 Комітету асоціації Україна – ЄС у торговельному складі про внесення змін до частини А Доповнення XVII-3 (Правила, що застосовуються до телекомунікаційних послуг) Додатка XVII

до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 13.03.2025. Зокрема, п. 13 преамбули цього Рішення містить наступне положення:

«(13) Підхід, прийнятий Україною для транспонування та імплементації Регламентів Європейського Союзу, зазначених у частині А Доповнення XVII-3 Додатку XVII до Угоди, *привів до певних текстових розбіжностей між цими Регламентами Європейського Союзу та актами, що інкорпоруєть їх до законодавства України*. Тому необхідно передбачити, що *у разі суперечності текст цих Регламентів Європейського Союзу має переважну силу над текстом будь-якого акта(ів), який(і) інкорпорує(ють) їх до законодавства України.*» (курсив наш – В. У., Р. Д., Т. Г., С. С.) [28].

3. Порушення принципу дії нормативно-правових актів у часі, встановлено-го ст. 58 Конституції України щодо неприпустимості зворотної дії у часі.

Останніми роками можна спостерігати такий дефект правотворчої діяльності як нормативне закріплення положень в актах законодавства, які уможливають ретроспективне застосування норм правових актів. Зазначену правову аномалію можна спостерігати не лише на рівні законів, а й на підзаконному нормативно-правовому рівні.

Насамперед можна згадати найбільш резонансі зміни до низки актів законодавства, у тому числі Податкового кодексу України, впроваджені на підставі Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» від 10.10.2024 № 4015-IX (далі – Закон № 4015-IX). Зокрема, внаслідок внесених змін до Податкового кодексу України, зазнав змін суб'єктний склад платників військового збору, який було розширено за рахунок фізичних осіб – підприємців – платників єдиного податку першої, другої та четвертої груп та платників єдиного податку третьої групи (пп. 2–3 пп. 1.1 п. 161 підрозділу 10 розділу XX) [29].

Попри те, що Закон № 4015-IX було опубліковано 30 листопада 2024 року, а набрання чинності відбулося з 1 грудня 2024 року (з дня, наступного за днем опублікування Закону, як закріплено у п. 1 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення»), військовий збір для платників, зазначених у пп. 2 та 3 пп. 1.1 п. 161 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу Україно, було встановлено з 1 жовтня 2024 року по 31 грудня 2024 року, в якому буде припинено або скасовано воєнний стан, введений Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102-IX».

Згодом із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової

економіки в Україні» від 04.12.2024 № 4113-IX (далі – Закон № 4113-IX) [30], було внесено зміни до абз. 5 пп. 1.1 п. 16¹ підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України шляхом заміни слів і цифр «з 1 жовтня 2024 року» словами і цифрами «з 1 січня 2025 року».

Відповідно можна констатувати увідповіднення норм Податкового кодексу України ст. 58 Конституції України.

Водночас техніко-юридичний прийом, який було використано для усунення невідповідності конституційно-правовим приписам норми абз. 5 пп. 1.1 п. 16¹ підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, також виявився із правовими вадами. Адже, по суті, повторилося порушення ст. 58 Конституції України через обрану конструкцію норми абз. 2 п. 1 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 4113-IX, яка встановила:

«Зміни до пунктів 16¹ і 25 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України застосовуються з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» від 10 жовтня 2024 року № 4015-IX.».

Як уже було зазначено вище, Закон № 4015-IX набрав чинності з 1 грудня 2024 року, а Закон № 4113-IX, який передбачив застосування змін саме з цієї дати, зокрема, до п. 16¹ підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, набрав чинності з 26 грудня 2024 року (з дня, наступного за днем опублікування Закону, як закріплено в абз. 1 п. 1 Розділу II «Прикінцеві та перехідні положення»).

Таким чином, відбулося застосування норм Закону № 4113-IX у спосіб, що суперечить ст. 58 Конституції України.

На зазначений недолік зверталася увага Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України у п. 4 висновку (№ 07/2–2024/269831 від 03.12.2024) на законопроект № 9319 від 23.05.2023 [31], який згодом було прийнято як Закон № 4113-IX.

Науково-практичний інтерес до Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача» від 12.03.2025 № 4292-IX (далі – Закон № 4292-IX) зумовлюється встановленням розділом II «Прикінцеві та перехідні положення» застереження про ретроспективне застосування норм цього Закону.

Зокрема, п. 2 розділу II Закону № 4292-IX містить наступне положення:

«2. Положення цього Закону мають зворотню дію в часі в частині умов та порядку компенсації органом державної влади або органом місцевого самоврядування добросовісному набувачеві вартості нерухомого майна, оцінка (експертно-грошова оцінка земельної ділянки) якого здійснена в порядку, визначеному законом, чинна на дату подання позовної заяви, у справах, в яких судом першої інстанції не ухвалено рішення про витребування майна у добросовісного набува-

ча на день набрання чинності цим Законом, а також у частині порядку обчислення та перебігу граничного строку для витребування чи визнання права щодо:

нерухомого майна, право власності на яке зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно до дня набрання чинності цим Законом;

нерухомого майна, щодо якого на момент його передачі першому набувачеві законом не була встановлена необхідність державної реєстрації правочину або реєстрації права власності і дата його передачі першому набувачеві передує дню набрання чинності цим Законом.» [32].

Правова модель застосування норм Закону №4292-IX у спосіб, що не відповідає ст. 58 Конституції України, ще на етапі опрацювання законопроекту № 12089 від 03.10.2024 [33] стала предметом критичного аналізу та висловлених через це зауважень із боку як Головного науково-експертного управління (п. 6 висновку № 16/03–2024/232468 від 22.10.2024), так і Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України (п. 10 висновку № 07/2–2025/44262 від 24.02.2025).

На підзаконному рівні правового регулювання також непоодинокими є випадки недотримання ст. 58 Конституції України. Вказане можна продемонструвати на деяких прикладах актів Кабінету Міністрів України у формі розпорядження.

Згідно з п. 3 § 31 «Набрання чинності» глави 1 «Акти Кабінету Міністрів» розділу 4 «Підготовка проектів актів Кабінету Міністрів» Регламенту Кабінету Міністрів України, розпорядження Кабінету Міністрів України набирає чинності з моменту його прийняття, якщо таким розпорядженням не встановлено пізніший строк набрання ним чинності [34]. Водночас, як засвідчує правотворча практика, момент набуття чинності деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України було встановлено раніше, ніж було прийнято такий акт.

Зокрема, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження правочинів щодо об'єктів державної власності» № 187-р було прийнято 4 березня 2025 року, а набрання чинності відбулося 8 березня 2025 року – з дня його опублікування, як зазначено в п. 3 цього Розпорядження. Тим не менш, не врахованими залишились як ст. 58 Конституції України, так і п. 3 § 31 Регламенту Кабінету Міністрів України, коли моментом, з якого починається застосування розпорядження № 187-р, було визначено 21 лютого 2025 року [35].

Той же самий підхід було використано й щодо іншого розпорядження Кабінету Міністрів України – «Про затвердження Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій держави на 2026–2028 роки» від 02.07.2025 № 671-р, датою застосування якого було визначено 27 червня 2025 року (п. 2 розпорядження) [36].

З приводу тлумачення ст. 58 Конституції України, особливо у частині конкретизації механізму її застосування, суб'єкти правотворчої діяльності та правотворчої ініціативи (термінологією ст. 4 Закону України «Про правотворчу діяльність») у процесі розроблення нормативно-правових актів мали б ураховувати юридичні позиції Конституційного Суду України, викладені в низці його рішень, а саме:

– «Стаття 58 Конституції України 1996 року закріплює один із найважливіших загальновизнаних принципів сучасного права – закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Це означає, що вони поширюють свою дію тільки на ті відносини, які виникли після набуття законами чи іншими нормативно-правовими актами чинності.

Закріплення названого принципу на конституційному рівні є гарантією стабільності суспільних відносин, у тому числі відносин між державою і громадянами, породжуючи в громадян впевненість у тому, що їхнє існуюче становище не буде погіршене прийняттям більш пізнього закону чи іншого нормативно-правового акта.

Принцип незворотності дії в часі поширюється також на Конституцію, яка є Основним Законом держави (Преамбула Конституції України.)» (абз. 1–3 п. 5 мотивувальної частини рішення від 13.05.1997 № 1-зп «Про офіційне тлумачення статей 58, 78, 79, 81 Конституції України та статей 243–21, 243–22, 243–25 Цивільного процесуального кодексу України (у справі щодо несумісності депутатського мандата)) [37];

– «За загальновизнаним принципом права закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Цей принцип закріплений у частині першій статті 58 Конституції України, за якою дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності і припиняється з втратою ним чинності, тобто до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце.» (абз. 2 п. 2 мотивувальної частини рішення від 09.02.1999 № 1-рп/1999 у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів)) [38];

– «Конституція України закріпила принцип незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (частина перша статті 58). Це означає, що дія закону та іншого нормативно-правового акта не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися до набрання чинності цим законом або іншим нормативно-правовим актом.

Закріплення принципу незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів є гарантією безпеки людини і громадянина, довіри до держави. Винятки з цього конституційного принципу, тобто надання закону або іншому нормативно-правовому акту зворотної сили, передбачено частиною першою статті 58 Конституції України, а саме: коли закони або інші нормативно-правові акти пом'якшують або скасовують відповідальність особи.» (абз. 1–2 п. 4 мотивувальної частини рішення від 05.04.2001 № 3-рп/2001 у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа про податки)) [39];

– «Суть положення статті 58 Конституції України (254к/96-ВР) про незворотність дії законів та інших нормативно-правових актів у часі, на яке посилався Вищий арбітражний суд України, полягає в тому, що дія законів та інших нормативно-правових актів поширюється на ті відносини, які виникли після набуття ними чинності (Рішення Конституційного Суду України від 13.05.1997 № 1-зп) (v001p710-97), і не поширюється на правовідносини, які виникли й закінчилися до набуття такої чинності (Рішення Конституційного Суду України від 05.04.2001 № 3-рп) (v003p710-01).» (абз. 2 п. 4 мотивувальної частини рішення від 02.07.2002 № 13-рп/2002 у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Концерн Стирол» щодо офіційного тлумачення положення абзацу першого пункту 1 частини першої статті 12 Господарського процесуального кодексу України (справа про оспорювання актів у господарському суді)) [40].

ВИСНОВКИ

За підсумками проведеного дослідження обґрунтовано, що конституційні вади проекту нормативно-правового акта, які вчасно не було усунуто на етапі його розроблення, із прийняттям останнього набувають ознак загроз конституційному ладу держави, основоположним правам і свободам людини та громадянина.

Наголошено на тому, що на відміну від загроз гібридного характеру, які мають прихований характер або маскуються під інші процеси в рамках правового поля, загрози, що виникають унаслідок свідомого ігнорування в правотворчій діяльності норм Конституції України, є очевидними та, як правило, їх виявлення та ідентифікація відбувається на відповідних стадіях законотворчого процесу.

Встановлено, що застосування в правотворчій практиці ЄС підходів, заснованих «на наявності загрози» та на оцінці ризику, сприяє визначенню ступеня негативного впливу ризику та рівня його прийнятності за масштабами створюваних загроз. Стверджується, що впровадження в національну практику правотворчої діяльності такої стадії нормопроєктування як-то оцінки впливу проекту нормативно-правового акта, що декларовано Законом України «Про правотворчу діяльність», потребуватиме істотного вдосконалення самого підходу, який у тексті згаданого Закону не вирізняється деталізацією, а інструментальна база здійснення оцінки впливу із визначенням індикаторів, що мали б отримати вираз у формі контрольних питань («*key questions*», «*checklist*»), які корелюють із Цілями сталого розвитку, правом ЄС та актами міжнародного права, не отримала належного закріплення.

З урахуванням вищенаведеного запропоновано впровадити в національну методологію нормопроєктування комплекс техніко-юридичних прийомів, який використовується Європейською Комісією для оцінки впливу пропонованих законодавчих ініціатив на різні сфери суспільних відносин згідно із типологією чинників впливу, з урахуванням варіативності дій у разі виявлення ризиків та загроз на основі підходів, заснованих «на наявності загрози» та на оцінці ризику,

а також у системному зв'язку із фундаментальними цінностями ЄС, Цілями сталого розвитку та актами міжнародного права із особливим акцентом на наскрізній функціональній ролі основоположних прав, що в підсумку сприятиме підвищенню якості законодавства та його відповідності Конституції України. Нагальна потреба в упровадженні вищеприписаного комплексу техніко-юридичних прийомів продемонстрована на деяких прикладах із національної практики правотворчої діяльності.

Крім того, виявлено, що оцінка впливу на основоположні права, що слід розглядати в контексті повноти дотримання та реалізації принципу верховенства права як основи національного правопорядку, згідно зі ст. 8 Конституції України практично не здійснюється розробником законопроекту, що додатково підкріплюється бездіяльністю комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання конституційного права. Аргументовано, що чинна модель організації роботи комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання конституційного права, та його участі в законопроектній роботі, а також, якщо взяти до уваги факультативність висновків наукової та юридичної експертизи, із правом, а не обов'язком, головного комітету врахувати висловлені в цих висновках зауваження сукупно формують передумови для імплементації в правову систему України неконституційних нормативно-правових актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. О. М. Бандурки ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
- [2] Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text. (дата звернення: 22.07.2025)
- [3] Новіков В. В. Теоретико-правові аспекти ризиків у праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 13. Т. 1. С. 36–39.
- [4] Новіков В. В., Боровікова В. С. До питання про сутність ризиків у праві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ: Серія юридична*. 2018. № 1. С. 28–36.
- [5] Великанова М. М. Ризики в цивільному праві України: теоретичні та практичні аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2020. 35 с.
- [6] Black J., Baldwin R. Really Responsive Risk-Based Regulation. *Law & Policy*. 2010. № 32. P. 181–213. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9930.2010.00318.x>
- [7] Fisher Elizabeth. Risk Regulation and Administrative Constitutionalism. Oxford : Hart, 2010. 290 p.
- [8] van der Heijden J. Risk as an Approach to Regulatory Governance: An Evidence Synthesis and Research Agenda. *SAGE Open*. 2021. № 11(3). URL: <https://doi.org/10.1177/21582440211032202> (Original work published 2021)
- [9] Klinke A. Public understanding of risk and risk governance. *Journal of Risk Research*. 2020. № 24(1). P. 2–13. URL: <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1750464>

- [10] Концепція забезпечення національної системи стійкості, затв. Указом Президента України від 27.09.2021 №479/2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>. (дата звернення: 22.07.2025).
- [11] Регламент Верховної Ради України, затв. Законом України від 10.02.2010 № 1861-VI. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>. (дата звернення: 22.07.2025).
- [12] Better regulation toolbox. *European Commission website*. 2023, July. URL: https://commission.europa.eu/document/download/9c8d2189-8abd-4f29-84e9-abc843cc68e0_en?filename=BR%20toolbox%20-%20Jul%202023%20-%20FINAL.pdf.
- [13] Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 22.07.2025).
- [14] Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Eur-lex. Access to European Union Law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT&qid=1725105390501>. (дата звернення: 22.07.2025).
- [15] Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 №3354-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025).
- [16] Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 22.07.2025).
- [17] Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : постанова Верхов. Ради України від 29.08.2019 № 19-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-IX#Text>. (дата звернення: 22.07.2025).
- [18] General Report of the XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts on Problems of Legislative Omission in Constitutional Jurisprudence. URL: <https://www.venice.coe.int/files/Bulletin/SpecBull-legislative-omission-e.pdf> (дата звернення: 22.07.2025).
- [19] Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» : Закон України від 02.10.2019 № 145-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [20] Ухвала Великої Палати Конституційного Суду України від 01.10.2024 №6-уп/2024 про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів розділу I, абзацу другого підпункту 1 пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»». *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va06u710-24#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [21] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 №2389-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [22] Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» № 5323 від 01.04.2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/26168>. (дата звернення: 22.07.2025)

- [23] Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 №4196-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [24] Проект Закону про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період №6013 від 09.09.2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27618>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [25] Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована із заявою Законом України №1678-VII від 16.09.2014. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. (дата звернення: 22.07.2025)
- [26] Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» №13157 від 07.04.2025. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56156>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [27] Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції: постанова Верхов. Ради України від 29.07.2022 №2483-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [28] Рішення №1/2025 Комітету асоціації Україна – ЄС у торговельному складі про внесення змін до частини А Доповнення XVII-3 (Правила, що застосовуються до телекомунікаційних послуг) Додатка XVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 13.03.2025. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845_001-25#Text. (дата звернення: 22.07.2025)
- [29] Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану: Закон України від 10.10.2024 №4015-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [30] Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 04.12.2024 №4113-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4113-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [31] Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні №9319 від 23.05.2023. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41965>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [32] Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача: Закон України від 12.03.2025 №4292-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4292-20#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [33] Проект Закону про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача №12089 від 03.10.2024. *Офіційний вебпортал*

- Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44973>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [34] Регламент Кабінету Міністрів України, затв. постановою Каб. Міністрів України від 18.07.2007 №950 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 09.11.2011 №1156). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [35] Про погодження правочинів щодо об'єктів державної власності : розпорядження Каб. Міністрів України від 04.03.2025 №187-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2025-%D1%80#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [36] Про затвердження Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій держави на 2026–2028 роки : розпорядження Каб. Міністрів України від 02.07.2025 №671-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2025-%D1%80#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [37] Рішення Конституційного Суду України від 13.05.1997 №1-зп «Про офіційне тлумачення статей 58, 78, 79, 81 Конституції України та статей 243–21, 243–22, 243–25 Цивільного процесуального кодексу України (у справі щодо несумісності депутатського мандата). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-97#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [38] Рішення Конституційного Суду України від 09.02.1999 №1-рп/1999 у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [39] Рішення Конституційного Суду України від 05.04.2001 №3-рп/2001 у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа про податки). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-01#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)
- [40] Рішення Конституційного Суду України від 02.07.2002 №13-рп/2002 у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Концерн Стирол» щодо офіційного тлумачення положення абзацу першого пункту 1 частини першої статті 12 Господарського процесуального кодексу України (справа про оспорювання актів у господарському суді). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-02#Text>. (дата звернення: 22.07.2025)

REFERENCES

- [1] Bandurka, O. M., Holovko, O. M., Perederiy, O. S., & et al. (2018). *Theory of State and Law* / In O. M. Bandurka (Ed.); Kharkiv National University of Internal Affairs. Kharkiv.
- [2] Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
- [3] Novikov, V. V. (2015). Theoretical and Legal Aspects of Risks in Law. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence*, 13(1), 36–39.

- [4] Novikov, V. V., & Borovikova, V. S. (2018). To the Question of the Essence of Risks in Law. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs: Legal Series*, 1, 28–36.
- [5] Velykanova, M. M. (2020). Risks in Civil Law of Ukraine: Theoretical and Practical Aspects (Doctoral thesis, Research Institute of Private Law and Entrepreneurship named after Academician F. H. Burchak of the NALS of Ukraine, Kyiv).
- [6] Black, J., & Baldwin, R. (2010). Really Responsive Risk-Based Regulation. *Law & Policy*, 32, 181–213. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1467-9930.2010.00318.x>
- [7] Fisher, E. (2010). *Risk Regulation and Administrative Constitutionalism*. Oxford: Hart.
- [8] van der Heijden, J. (2021). Risk as an approach to regulatory governance: An evidence synthesis and research agenda. *SAGE Open*, 11(3). Retrieved from <https://doi.org/10.1177/21582440211032202>
- [9] Klinke, A. (2020). Public understanding of risk and risk governance. *Journal of Risk Research*, 24(1), 2–13. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1750464>
- [10] Concept of Ensuring the National Resilience System, approved by the Decree of the President of Ukraine (2021, September, No. 479/2021). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
- [11] Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine, approved by the Law of Ukraine (2010, February, No. 1861-VI). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
- [12] Better Regulation Toolbox (July 2023 edition). *European Commission website*. Retrieved from https://commission.europa.eu/document/download/9c8d2189-8abd-4f29-84e9-abc843cc68e0_en?filename=BR%20toolbox%20-%20Jul%202023%20-%20FINAL.pdf
- [13] Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. *United Nations*. Retrieved from <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- [14] Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Eur-lex. Access to European Union Law*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT&qid=1725105390501>
- [15] On the Lawmaking Activity: Law of Ukraine (2023, August, No. 3354-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
- [16] Constitution of Ukraine (1996, June, No. 254k/96-VR). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
- [17] On the List, Quantitative Composition, and Subjects of Activity of the Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine of the Ninth Convocation: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine (2019, August, No. 19-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-IX#Text>
- [18] General Report of the XIVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts on Problems of Legislative Omission in Constitutional Jurisprudence. Retrieved from <https://www.venice.coe.int/files/Bulletin/SpecBull-legislative-omission-e.pdf>
- [19] On Recognizing as Invalid the Law of Ukraine «On the List of State-Owned Objects that are Not Subject to Privatization»: Law of Ukraine (2019, October, No. 145-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-20#Text>
- [20] Decision of the Grand Chamber of the Constitutional Court of Ukraine on closing constitutional proceedings in the case on the constitutional submission of 51 Members

- of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Section I, paragraph two of subparagraph 1 of Article 2 of Section II of the Law of Ukraine «On Recognizing Invalid the Law of Ukraine 'On the List of State-Owned Objects That Are Not Subject to Privatization'» (2024, October, No. 6-yp/2024). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va06u710-24#Text>
- [21] On Amending Some Legislative Acts of Ukraine Regarding the Principles of State Regional Policy and the Policy of Regional and Territorial Reconstruction: Law of Ukraine (2022, July, No. 2389-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
- [22] Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine «On the Principles of State Regional Policy» (2021, April, No. 5323). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/26168>
- [23] On the Specifics of Regulating the Activities of Legal Entities of Certain Organizational and Legal Forms in the Transitional Period and Associations of Legal Entities: Law of Ukraine (2025, January, No. 4196-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
- [24] Draft Law on the Specifics of Regulating Entrepreneurial Activity of Certain Types of Legal Entities and Their Associations in the Transitional Period (2021, September, No. 6013). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27618>
- [25] Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their Member States, on the other hand, ratified with a declaration by the Law of Ukraine (2014, September, No. 1678-VII). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- [26] Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine in Connection with the Adoption of the Law of Ukraine «On Integrated Prevention and Control of Industrial Pollution» (2025, April, No. 13157). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56156>
- [27] On Some Measures for the Implementation of Ukraine's Obligations in the Field of European Integration: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine (2022, July, No. 2483-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>
- [28] Decision No. 1/2025 of the Association Committee Ukraine – EU in the Trade Composition on Amending Part A of Supplement XVII-3 (Rules Applicable to Telecommunications Services) of Annex XVII to the Association Agreement between Ukraine, on the One Hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and Their Member States, on the Other Hand (2025, March). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845_001-25#Text
- [29] On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine Regarding Ensuring the Balance of Budget Revenues During the Martial Law Period, Law of Ukraine (2024, October, No. 4015-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text>
- [30] On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine Regarding the Promotion of the Development of the Digital Economy in Ukraine: Law of Ukraine (2024, December, No. 4113-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4113-20#Text>

- [31] Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Other Legislative Acts Regarding the Promotion of the Development of the Digital Economy in Ukraine (2023, May, No. 9319). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41965>
- [32] On Amendments to the Civil Code of Ukraine Regarding Strengthening the Protection of the Rights of the Bona Fide Purchaser: Law of Ukraine (2025, March, No. 4292-IX). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4292-20#Text>
- [33] Draft Law on Amendments to the Civil Code of Ukraine Regarding Strengthening the Protection of the Rights of the Bona Fide Purchaser (2024, October, No. 12089). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44973>
- [34] Regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2007, July, No. 950) (as amended by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2011, November, No. 1156)). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>
- [35] On the Approval of Transactions Regarding State-Owned Objects: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2025, March, No. 187-p). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2025-%D1%80#Text>
- [36] On the Approval of the Medium-Term Plan of Public Investment Priorities for 2026–2028: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2025, July, No. 671-p). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2025-%D1%80#Text>
- [37] Decision of the Constitutional Court of Ukraine «On the Official Interpretation of Articles 58, 78, 79, 81 of the Constitution of Ukraine and Articles 243–21, 243–22, 243–25 of the Civil Procedure Code of Ukraine (In the Case Regarding the Incompatibility of the Deputy Mandate)» (1997, May, No. 1-zp). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-97#Text>
- [38] Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the Case on the Constitutional Submission of the National Bank of Ukraine Regarding the Official Interpretation of the Provision of Part One of Article 58 of the Constitution of Ukraine (Case Regarding the Retroactive Effect of Laws and Other Legal Acts). (1999, February, No. 1-rp/1999). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99#Text>
- [39] Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the Case on the Constitutional Submission of the President of Ukraine Regarding the Compliance of the Constitution of Ukraine (Constitutionality) of the Law of Ukraine «On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine» (Case on Taxes) (2001, April, No. 3-rp/2001). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-01#Text>
- [40] Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the Case on the Constitutional Submission of Joint-Stock Company «Concern Stirol» Regarding the Official Interpretation of the Provision of Paragraph One of Item 1 of Part One of Article 12 of the Commercial Procedure Code of Ukraine (Case on Challenging Acts in Commercial Court). (2002, July, No. 13-rp/2002). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-02#Text>

Володимир Анатолійович Устименко

Доктор юридичних наук, професор
Член-кореспондент НАН України
Національна академія наук України
01030, вул. Володимирська, 54, Київ, Україна

Член-кореспондент НАПрН України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Директор
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України»
01032, бульв. Тараса Шевченка, 60, Київ, Україна

Volodymyr A. Ustyenko

Dr. Sc. (Law), Professor
Corresponding Member of the NAS of Ukraine
National Academy of Sciences of Ukraine
01030, 54 Volodymyrska St., Kyiv, Ukraine

Corresponding Member of the NALS of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Director
State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal
Research of National Academy of Sciences of Ukraine»
01032, 60 Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine

Руслан Аятшахович Джабраїлов

Доктор юридичних наук, професор
Заступник директора з наукової роботи
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Маку-
това Національної академії наук України»
01032, бульв. Тараса Шевченка, 60, Київ, Україна

Ruslan A. Dzhabrailov

Dr. Sc. (Law), Professor
Deputy director

State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of National Academy of Sciences of Ukraine»
01032, 60 Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine

Тетяна Степанівна Гудіма

Доктор юридичних наук, старший дослідник
Заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»
01032, бульв. Тараса Шевченка, 60, Київ, Україна

Tetiana S. Hudima

Dr. Sc. (Law), Senior Researcher
Deputy head of the Department of economic law and legislation modernization Issues
State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of National Academy of Sciences of Ukraine»
01032, 60 Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine

Станіслав Вадимович Сєребряк

Доктор юридичних наук
Старший науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»
01032, бульв. Тараса Шевченка, 60, Київ, Україна

Stanislav V. Sieriebriak

Dr. Sc. (Law)
Senior researcher of the Department of economic law and legislation modernization Issues
State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of National Academy of Sciences of Ukraine»
01032, 60 Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Устименко В. А., Джабраїлов Р. А., Гудіма Т. С., Сєребряк С. В. Легітимація загроз у національному правопорядку як антагоністичний вимір правотворення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. №3. С. 34–62.

Suggested Citation: Ustymenko, V. A., Dzhabrailov, R. A., Hudima, T. S., & Sieriebriak, S. V. (2025). Legitimation of Hazards in the National Legal Order as an Antagonistic Dimension of Law-Making. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(3), 34–62.

Стаття надійшла / Submitted: 24/07/2025

Доопрацьовано / Revised: 24/08/2025

Схвалено до друку / Accepted: 29/09/2025